

FÅGLAR I VÄSTMANLAND

Nr 1 - 2025

Fåglar i Västmanland

Nr 1, 2025

Årg 57, ISSN 1404-3297

Fåglar i Västmanland utges av BirdLife Västmanland och utkommer med 3-4 nummer per år. Tidningen skickas med post till alla medlemmar.

Redaktör

Christina Bredin

Ansvarig utgivare

Per Eriksson

Distribution

Ulf Carlsson

VOF på nätet:

Hemsida: vof.birdlife.se

Facebook grupp: [Fåglar i Västmanland](#)

Facebook sida: [BirdLife Västmanland](#)

Medlemsavgift

Vuxna 220 kr

Familjemedlemskap 260 kr

Ungdom under 20 år 80 kr

Tryck: Xerman, Västerås

OMSLAGSBILDERNA:

FRAMSIDA: VATTENRALL,

JÖRGEN LINDBERG

BAKSIDA: HAVSÖRN OCH KORP,

ANNALENA HELLSTRÖM

BirdLife Västmanland

En ideell förening som verkar för att bevara ett rikt fågelliv och öka kunskapen om fågelfaunan i Västmanland.

Fågelskydd har en central roll i föreningen sedan tillkomsten 1969. Inom styrelsen arbetar fågelskydds-kommittén aktivt med flera konkreta projekt. Gruppen fungerar även som länk till myndigheter i frågor som rör fågelskydd.

Vi arrangerar exkursioner och sammankomster och driver ett antal projekt.

BirdLife Västmanland är en integrerad regional-förening i BirdLife Sverige.

STYRELSE

Ordförande

Per Eriksson, 070 589 4350
perka42@gmail.com

Vice ordförande

Christina Bredin, 070 634 4120
christina.bredin@telia.com

Kassör

Kjell-Ove Ericson
kjell-ove.ericson@outlook.com

Sekreterare

Marjatta Ericson, 070 600 0827
marjatta.ericson@telia.com

Fågelskyddsansvarig

Niclas Lignell, 070 770 5779
n.lignell@gmail.com

Övriga ledamöter

Anders Dahllöv, 076 204 7593
anders.dahllöv@gmail.com

Jacob Rudhe, 076 252 0696
jacobrudhe@hotmail.com

Johan Karlsson, 070 666 0727
johan.karlsson.vof@gmail.com

Kalle Källebrink, 070 640 0501
kalle.kallebrink@gmail.com

Leena Zander, 070 362 3025
leena.zander@live.se

Pia Hagfors, 073 387 3900
pia.hagfors@hotmail.com

Seppo Leppälampi, 076 645 9780
seppol57@gmail.com

INNEHÅLL

	Sid
Redaktören	3
Nödvändig anpassning	4
Ordförande Pers ruta	5
Program	6-12
Fagerstaskådarna	13
Montera din egen fågelholk	13
Artrallyt 2025	14-15
Ur det fördolda ropar vattenrallen	16-18
Fågelstationer oroas över statistik	19
Ungdomsskådarna i Ammarnäs	20-21
Med skärpans blick för små gnagare	22-24
Marjattas boktips	25
Nytt pilgrimsfalkpar i Västerås	26-27
Frövisjön	28-30
Höstmärkning vid Hamre våtmark	31
Inventering av tjäder	32
Ringmärkare resurs till fågelforskare	32
Gör en insats för skogens fåglar	33-35
Teknikutrustning för fågelskådare	36
Årets första trana	36
Inhängt	37
Notiser	38
Lokala klubbar och Ungdomsskådarna	39

Redaktören

Välkommen till årets första utgåva av Fåglar i Västmanland. Hela 40 sidor blev det denna gång. Program från mars till början på augusti finns här att botanisera i. Alla vinnare i Artrallyt finns nu på bild med alla resultat. Ungdomsskådarna har varit på kurs i fjällen, och har skrivit en artikel om sin vecka i Ammarnäs. Vattenrallen, som de flesta bara får lyssna till eftersom den inte visar sig i onödan, kan du läsa om här.

Är du sugen på att vara med och inventera tjäder? Vill du hjälpa till att bevara skog i dina hemmamarker? Detta plus mycket mycket mer kan du också läsa om i detta nummer.

Ganska snart börjar vårfåglarna sjunga och sen dyker flyttfåglarna. Då ses vi säkert ute i markerna.

Christina Bredin

Redaktör

christina.bredin@telia.com

Fina bilder gör tidningen trevligare att läsa. Stort tack till de fotografer som ställt sina bilder till förfogande i detta nummer:

- Anders Nylén
- Annalena Hellström
- Aulis Syväjärvi
- Benjamin Rodling
- Christer Pettersson
- Elvor Ohlin
- Ingermari Carlsén
- Jan Karlsson
- Jan-Erik Isaksson
- Staffan Liljeqvist
- Jörgen Lindberg
- Lennart Waara
- Pentti Korhonen
- Sixten Lindblom
- Sören Larsson

Osignerade artiklar är skrivna av redaktören.

Studie
främjandet

En nödvändig anpassning av vår tidning

Under de senaste åren har vi sett en stadig ökning av kostnaderna för tryckning och porto av vår föreningstidning samtidigt som Länsstyrelsen ej längre kan bidra till utgivningen av Rapportnumret. Dessa saker sammantagna har resulterat i att vår ekonomi går back varje år. Detta är en oroande utveckling som vi inte längre kan ignorera om vi vill säkerställa föreningens långsiktiga hållbarhet. Detta påverkar inte bara vår förmåga att producera den högkvalitativa tidning som våra medlemmar förväntar sig, utan också vår möjlighet att investera i andra viktiga föreningsaktiviteter.

Förslag på lösningar

För att hantera dessa ökade kostnader och säkerställa föreningens framtid har vi identifierat tre möjliga lösningar.

1. Hitta sponsorer och/eller annonsörer:

Att etablera partnerskap med sponsorer och annonsörer kan generera intäkter som hjälper till att kompensera för de ökade kostnaderna. Detta kräver dock en aktiv insats för att hitta och upprätthålla dessa samarbeten. Har du kontakter eller idéer på företag som skulle kunna vara samarbetspartner på detta sätt, hör av dig till någon i styrelsen. Denna lösning skulle vi i styrelsen helst se.

2. Højning av medlemsavgiften

Genom att höja medlemsavgiften med ca 75kr skulle vi kunna täcka de ökade kostnaderna för tryckning och porto. Detta skulle innebära

en direkt investering i föreningen från alla medlemmar. Denna lösningen vill vi helst slippa.

3. Övergång till en digital tidning

Att gå över till en digital version av vår tidning skulle drastiskt minska kostnaderna för tryckning och porto. Detta skulle inte bara vara en ekonomisk lösning, utan också ett miljövänligt alternativ som speglar våra värderingar. Vi i styrelsen är medvetna om att många medlemmar gärna har en papperstidning så den här vill vi helst slippa.

Vi förstår att varje lösning har sina egna fördelar och utmaningar, och vi är angelägna om att höra dina åsikter och förslag. Tillsammans kan vi hitta den bästa vägen framåt för vår förening.

Vi uppmanar alla medlemmar att hjälpa till med att komma i kontakt med företag som skulle kunna tänka sig att samarbeta med oss i någon form kring vår tidning. Antingen som sponsor eller via annonser.

Kontakta Redaktören om du får tag i en villig sponsor/annonsör.

Styrelsen för
Västmanlands Ornitologiska Förening

Ordförande Pers ruta

Vi är glada att meddela att vår förening, efter två genomförda årsmöten, har bytt namn till *Västmanlands Ornitologiska Förening - BirdLife Västmanland*.

Namnändringen speglar föreningens engagemang för fågelskådning och naturvård i Västmanland och kopplar oss tydligare mot BirdLife Sverige samt även BirdLife International. Detta stärker oss ytterligare i vårt arbete med att skydda och främja regionens fågelliv och fågelintresse.

Vårt nya namn kommer i dagligt tal att vara **BirdLife Västmanland** med en ny logga, som du ser längst ner på denna sida. Den speglar både vårt namn och tillhörighet med samma färgval som BirdLife Sverige, men med vår tofsmes i stället för korparna

Tyvärr var vårt digitala årsmöte 13 februari glest besökt, vilket vi beklagar. Vi hade valt att ha ett digitalt årsmöte för att göra det lätt för många att delta. Styrelsen beviljades ansvarsfrihet med en liten passning från revisorerna att se över kostnader och intäkter för vår tidning Fåglar i Västmanland, som drar stora kostnader för tryck och porto. Om det kan du läsa på motstående sida. Hör gärna av dig om du har idéer på hur vi skulle kunna finansiera tidningen vår tidning i framtiden.

Till ny kassör i föreningen BirdLife Västmanland valdes på årsmötet Kjell-Ove Ericson. Vi hälsar Kjell-Ove varmt välkommen till styrelsen.

Per "Perka" Eriksson , 070 589 4350

BirdLife
VÄSTMANLAND

PROGRAM

VÅR-SOMMAR 2025

Vår exkursionsverksamhet vänder sig till våra medlemmar, men det finns inget medlemskrav för att delta vid enskilda exkursioner eller utflykter. Gillar man det vi gör tror vi att man blir medlem. Vi erbjuder längre och kortare utflykter minst en gång i månaden, då vi besöker kända och mindre kända lokaler med varierande svårighetsgrad på skådningen.

Vi klassificerar våra exkursioner utifrån svårighetsgrad, så att du lätt hittar det som passar dig. Till de flesta av våra aktiviteter behöver vi din anmälan per mail eller mobil.

Foto Johan Karlsson där inget annat anges.

MARS 15-23 – UGGLEVECKAN

OTO: PENTTI KORHONEN

Vecka 12 är det dags för vår årliga ugglevecka med flera exkursioner och aktiviteter i uggle-skogarna runt om i Västmanland.

Då uppmanar vi och lokala fågelklubbar våra medlemmar att lyssna efter ugglor och rapportera dem på artportalen.

Eftersom ugglor följer sorkarnas population så varierar resultaten år till år. Även väder under uggleveckan spelar en viss roll för resultaten.

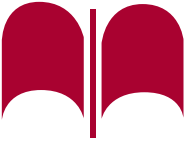
Håll utkik på vår hemsida och facebookside där vi kommer att lägga upp info om aktiviteter och guider för att underlätta ugglelyssningen.

Vid bra uggleår brukar detta kunna bli en folkfest i skogen.

Resultaten från de rapporter som kommer in sammanställs sedan i en ugglerrapport.

Info: johan.karlsson.vof@gmail.com

**Det kan bli ändringar i
våra program.
Håll utkik på hemsidan och
Facebook för aktuellt program.**

Studie
främjandet

MARS 22 - UGGLEOR RUNT VÄSTERÅS

Runt omkring i Sverige finns det fina fågelokaler som oftast erbjuder bättre fågelskådning än vad vi kan erbjuda här i Västmanland, men när ugglesången är som bäst så är det inte många landskap som erbjuder en större mångfald än oss.

Av Sveriges 11 ugglearter häckar 7 här regelbundet och ytterligare 2 häckar här sporadiskt. De senaste åren har vi haft lite otur med våra uggleturer. 2022 var ett relativt dåligt uggleår. 2023 började uggleveckan riktigt bra, men kom av sig till sista helgen då vi hade exkursion.

Nu hoppas vi på att återigen få till en bra ugglekväll och vi kommer att göra allt vi kan för att vi ska få se och höra så många som möjligt av de 7 häckande ugglearterna under denna kväll.

FOTO: JÖRGEN LINDBERG

Ledare: Johan Karlsson

Anmälan: aktiviteter.vof@gmail.com

Samling: 17:00 Blåsbo parkering

Svårighetsgrad: Medelsvår skådning

Fysisk krävande: Vi åker bil mellan olika lokaler och skådar från vägkanten.

Målarter: Ugglor

MARS 29 – TORÖ

I slutet av mars är sjöfågelsträcket längs östersjökusten som bäst och då tänker vi dra till Torö i Södermanland som är den bästa platsen som vi kan nå med bil från Västmanland. När ejdersträcket är som bäst passerar det tusentals per dag och samtidigt rastar det en hel del roliga sjöfåglar här.

Givetvis hoppas vi på att få kröna denna exkursion med en "Pralin" alltså en praktejder som kan ses sträcka och rasta med ejdrar. Lokalen är lättillgänglig med en kort promenad på stigar från parkeringen. För optimal

skådning rekommenderas tubkikare.

Ledare: Ingen ledare, vi skådar tillsammans

Anmälan: aktiviteter.vof@gmail.com

Samling: 06:00 Blåsbo parkering

Svårighetsgrad: Medelsvår skådning

Fysisk krävande: Vi åker bil mellan olika lokaler och skådar från vägkanten.

Målarter: Sjöfågel

FOTO: JÖRGEN LINDBERG

APRIL 17-21 – PÅSKRALLY

För sjätte året i rad bjuder vi in till Artrally under hela påskhelgen. För andra året i rad är också Närke med och vi har en landskamp mellan våra landskap där det gäller att se så många arter som möjligt från skärtorsdagen till annandag påsk.

Som vanligt finns det 4 listor i Påskrallyt och man deltar i alla samtidigt så länge man följer reglerna i dem.

Nytt för i år är att vi separerar ekolistan från tomtlistan så eko-kryss räknas bara utanför din egen tomt.

Förra året vann Västmanland över Närke men då var påsken tidig och vi hade nytta av våra skogar. Nu kommer fler vårfåglar att

anlända så i år kommer vi behöva mobilisera fler skådare för att försvara vår seger från förra året.

Anmälan: Anmälan sker på det gemensamma rapportbladet som vi publicerar på hemsidan.

APRIL 30 – BECKASINKVÄLL I ASKÖVIKEN

Följ med oss på ett alterantivt Valborgsfirande i Asköviken. Vi startar vid Lövstaspiången där vi letar efter vårfåglar. När skymningen närmar faller förflyttar vi oss mot Rudöklippan, där vi inväntar solnedgången och det beckasinspel som sätter igång. Runt Valborg finns goda möjligheter att höra dvärgbeckasiner som rastar på lokalen och spelar under flytt.

MAJ 3 – FÅGELTORNSKAMPEN

En aktivitet som arrangeras av BirdLife Sverige i samband med Fågelskådningens dag. Det är tävling mellan deltagande torn i Sverige om att se flest arter. Idén kommer från Finland och idag har vi även en tävling Sverige-Finland.

Mer information kommer på Hemsidan och Sociala medier när det närmar sig.

Man kan delta hela eller delar av kvällen. Till Lövsta är det en kortare promenad på väl tilltagen grusgång ut till spången. Till Rudö är det begränsad tillgänglighet med stig och brant uppgång på klippan.

Anmälan: aktiviteter.vof@gmail.com

Ledare: Marjatta Ericson

Samling: 18:00 Lövsta - Asköviken

Svårighetsgrad: Nybörjarvänlig skådning.

Fysisk krävande: Tillgängligheten på Rudöklippan är begränsad.

Målarter: Dvärgbeckasin, jorduggla, vårfåglar i våtmark, enkelbeckasin.

5-6 Västmanländska torn brukar delta.

MAJ 3 – FÅGELSKÅDNINGENS DAG

I samband med fågeltornskampen firas också Fågelskådningens dag runt om i Sverige. Då bjuds nyfikna ut till fågelmarker där de kan testa på fågelskådning och ställa frågor till kunniga och redan frälsta fågelskådare.

Vi har ett samarrangemang med Naturskolan i Asköviken där de bjuder på öppet hus och vi guidar besökare i fågeltornet. Även de lokala fågelföreningarna i Västmanland brukar ha aktiviteter denna dag.

MAJ 17 – RÖRHÖNOR I VÄSTERÅS

FOTO: JÖRGEN LINDBERG

Som en del av Svensk fågeltaxerings Sjöfågelinventering har vi skapat en rutt i Västerås som täcker alla våra små dammar och våtmarker.

Där lägger vi en dag och räknar alla våtmarksfåglar men fokus ligger på att hitta den lilla rörhönan som under häcktid är en liten utmaning att hitta där den lever ett undandra-

get liv i våra smådammar.

Eftersom detta är vårt första försök att göra denna inventering till en exkursion vet vi inte riktigt hur lång tid det tar, så räkna med en heldag och packa med en rejäl matsäck.

Exkursionen startar vid Hamre våtmark och samlingsplatsen är därför vid Tegeluddens parkering.

Anmälan: aktiviteter.vof@gmail.com

Ledare: Johan Karlsson

Samling: 07:00 - Tegeludden

Svårighetsgrad: Nybörjarvänlig skådning.

Fysisk krävande: Vi åker bil mellan småvatten och tar kortare promenader.

Målarter: Rörhöna och andra våtmarksfåglar.

MAJ 21 – FÖRSOMMARPROMENAD PÅ HÄSSLÖ

För 12:e året i rad promenerar vi längs Hässlösundet och lyssnar efter försommarens fåglar.

Vi går på en lättpromenerad cykelbana där vi passerar olika biotoper och bjuds på en symfoni av fågelsång. Packa med en fika.

Samling: 18:00 Björnöbron Kanotklubben

Svårighetsgrad: Nybörjarvänlig skådning.

Fysisk krävande: Lättpromenerade vägar c:a 5 km.

Målarter: Sångare, rördrom, vattenrall, skäggmes m.fl.

MAJ 24 – BIIOBLITZ VÄSTMANLAND

Tillsammans med Botaniska föreningen, Naturskyddsföreningen, Entomologiska föreningen och Studieförbundet kommer vi för fjärde året i rad att arrangera en BioBlitz.

I år håller vi den vid Valstasjön i Hallstahammar.

En BioBlitz är en intensiv period av biologisk inventering av ett specifikt område. Vanligtvis äger det rum under 24 timmar och involverar experter och amatörer, som inventerar alla levande organismer inom området. Områdena utgörs oftast av parker, eller andra urbana områden.

Vi kommer att bjuda allmänheten på fågelvandringar samtidigt kommer vi att behöva kunniga fågelskådare som hjälper till att inventera och svara på allmänhetens frågor under dagen.

JUNI 4 – FÖRSOMMARPROMENAD PÅ HÄSSLÖ

Vår andra promenad på Hässlö.

Vi går på en lättpromenerad cykelbana där vi passerar olika biotoper och bjuds på en symfoni av fågelsång.

Packa med en fika.

Samling: 18:00 Björnöbron Kanotklubben

Svårighetsgrad: Nybörjarvänlig skådning.

Fysisk krävande: Lättpromenerade vägar c:a 5 km.

Målarter: Sångare, rördrom, vattenrall, skägges m.fl.

JUNI 14 – NATTFÅGLAR I SVARTÅDALEN

I slutet av maj börjar den frivilliga sömnlöshetens tid. Då vänder många fågelskådare på dygnet och ger sig ut i natten för att lyssna på nattsjungande fåglar.

I mitten av juni har de flesta av våra nattsångare anlänt och de som anländer tidigt är fortfarande igång. Vi väljer då att tillbringa en natt i Svartådalén där vi med Fläcksjön som bas utforskar nattens fåglar.

Ett tips inför en nattlyssning är att lyssna in sig på de målarter vi listar nedan på XenoCanto som är som youtube för fågellåten.

Anmälan: aktiviteter.vof@gmail.com

Ledare: Johan Karlsson.

Samling: 22:00 Blåsbo parkering.

Svårighetsgrad: Medelsvår till avancerad skådning.

Fysisk krävande: Vi åker bil mellan olika observationsplatser och går kortare sträckor.

Målarter: Nattsångare, näktergal, kornknarr, nattskärna, småfläckig sumphöna.

JULI 16, 23, 30 & AUGUSTI 6
STRÄCKSKÅDNING I KVICKSUND

Under fyra onsdagar i slutet av juli och början av augusti kommer vi som vanligt att stå vid Kviksundsbron för att räkna sträckande fågel.

Det tidiga höststräcket kan där bjuda på riktigt trevliga kvällar med tärnor och mås och ibland också en del vadare.

Västlig vind är det vi hoppas på då brukar sträcket bli som bäst.

Ett samarrangemang med Ornitologiska Klubben i Eskilstuna.

<http://oke.sormlandsornitologerna.se/>

Information: aktiviteter.vof@gmail.com

Samling: 18:00 Kviksundsbrons södra fäste.

Svårighetsgrad: Medelsvår skådning

Fysisk krävande: Vi står still i minst 3 timmar

Målarter: Tärnor, mås, trut, vadare och rovfågel.

FOTO: JÖRGEN LINDBERG

Svarttärna

Tjejläger i Asköviken

Under nationaldagshelgen hjälper vi Ungdomsskådarna att arrangera ett tjejläger i Asköviken utanför Västerås.

Lägret riktar sig till fågelintresserade tjejer i åldrarna 12-25 från hela Sverige.

Helgen kommer så klart bjuda på Askövikens karaktärsfågel: svarttärna, men även mycket andra klassiska vass- och strandängsfåglar. Helgen kommer också innehålla nattfågellysning i och kring Asköviken-området.

BirdLife Sverige och BirdLife Västmanland står för boende och transport under lägre

Deltagarna står för transport till och från Västerås och en deltagaravgift som täcker matkostnader.

Avgiften kommer att ligga på ungefär 350 kr.

Mer info: <https://ungdomsskadarna.birdlife.se/tjejlager-vid-askoviken-6-8-juni/>

Anmälan: aktiviteter.vof@gmail.com

Ledare: Johan Karlsson.

Samling: 22:00 Blåsbo parkering.

Svårighetsgrad: Medelsvår till avancerad skådning.

Fysisk krävande: Vi åker bil mellan olika observationsplatser och går kortare sträckor.

Målarter: Nattsångare, näktergal, kornknarr, nattskärra, småfläckig sumphöna.

Studie
främjandet

Daglediga

Alla som är lediga på vardagar är välkomna till Dagledigas aktiviteter på torsdagar. Den ljusa årstiden oftast utflykter och den mörka inomhusträffar kl 14.00 i Studieförbundets lokaler, Pilgatan 8, Västerås. Aktuellt program finns på VOF:s hemsida.

Kontakta Britt Björkman om du vill få Dagledigas utskick.

Kontaktpersoner

Programgrupp & Fb-admin:

Anders Dahllöv 076-204 7593

Mailutskick:

Britt Björkman 073-915 8561

Daglediga finns på VOF:s hemsida under meny: Grupper och nätverk.

FOTO: ANDERS DAHLLÖV

Rapphönan

Alla fågelintresserade tjejer är välkomna till Rapphönan som träffas första måndagen i månaden. Ute den ljusa årstiden och inomhus när det är mörkt kl 18.00 Pilgatan 8, Västerås hos Studieförbundet..

Mail med info om tid och plats skickas före varje träff till alla som anmält sig till maillistan. Skicka ett sms till Lena Hallström och ange din epost.

Rapphönan finns på VOF:s hemsida under meny: Grupper och nätverk

Programgruppen:

Berit Sonnebo	070 608 6067
Cattis Grabmüller	070 339 3368
Irene Sellén	076 104 7201
Lena Hallström	070 579 2865
Lena Ågren	070 421 0969
Lissi Lindenmo	073 839 5328
Marianne Franzén	073 417 2414

Fagerstaskådarna - bildvisning

Leif Lejdelin visade ett urval av alla sina fina fågelbilder för ett 10 tal intresserade medlemmar ur Fagersta Fågelskådare. Han berättade att han inte var "fotograf, utan en skådare med kamera, de bilder som visades var alla tagna i Sverige, förutom några bilder på svartnäbbad islom, som var tagna på häckningslokalen på Island. Leif valde att på ett pedagogiskt sätt beskriva ett antal artgrupper, bland annat lommar, skrakar, måsar snäppor med fler.

Nästa evenemang för Fagersta Fågelskådare blir att delta i tornkampen 3/5 då vi kommer att delta med tornet i Backgården.

Text & foto: Staffan Liljeqvist

"Montera din egen fågelholk" för sportlovslediga barn i Hällefors

Hällefors OF och Hällefors Hembygdsförening anordnade sportlovsaktivitet för lediga barn och ungdomar. Det var många barn som besökte snickarverksta'n och fick med sig en egen fågelholk hem. Det hjälpsamma snickar-teamet hade fullt upp och hjälpa till.

Givetvis fick alla medverkande festis, korv, fikabröd, kaffe som Hembygdsföreningen fixade. 25 holkar blev dagens resultat. Mycket trevligt!!

Text & foto: Aulis Syväjärvi

Artrallyt 2025

Det var 29 lag som ställde upp i årets Artrally och 85 arter som hängdes in, 18 fler än föregående år. Återsamlingen hölls i Hallstaparken i Hallstahammar, där det enligt traditionen serverades gräddstuvad pytt i panna innan prisutdelningen tog vid.

Antal deltagare 81 från 8 kommuner och antal lag var 29, varav 2 EKO-lag. Eko-klassen som ökade riktigt mycket strax före och under pandemiåren har minskat och i år var det bara 2 lag som deltog för egen "maskin".

KORPARNA

Det stora priset där alla tävlar mot alla och det lag som får ihop flest arter i en och samma kommun vinner.

Vinnare med 58 arter

Askövandrarna by car

för andra året i rad.

Stort grattis till Anna Wiklund, Marjatta Ericson och Ulla-Britt Östholm.

Tofsmesen

Vårt skogspris går till det lag som sett flest skogsarter - ugglor, hackspettar, korsnäbbar, mesar och skogshöns.

Vinnare med 11 arter

Köping Kingfishers

Daniel Brehmer, Jonathan Brehmer, Maria Barkell

Gröngölingen

I år deltog 2 lag i EKO-klassen, där man måste ta sig runt med muskelkraft under dagen. Inga motordrivna färdmedel är godkända.

Vinnare med 39 arter

Det går ju så bra

Lena Johansson, Rolf Korsbäck Christer Andersson, Catarina Pettersson

Kungsfiskaren

till bästa lag i Skinnskatteberg.

Vinnare med 40 arter

Lappland

Leif Edberg och Leif Johansson

Pilgrimsfalken

för laget med flest arter i Hallstahammar.

Vinnare med 45 arter

Kbk Birders

Jacob och Terese Rudhe

*Totalvinnarna i Artrallyt 2025
Askövandrarna by car*

Glada pristagare i Artrallyt

Gröngölingen - Det går ju så bra

Kommun Antal lag

Fagersta	1
Hallstah.	8
Hällefors	5
Köping	3
Nora	4
Sala	1
Skinnsk.	2
Västerås	5

*Pilgrimsfalken -
Kbk Birders*

Tofsmesen - Köping Kingfishers

Totalt sedda arter 85

Bergfink	Gråsiska	Kaja	Nötkråka	Sparvhök	Talltita
Berguv	Gråsparv	Kanadagås	Nötskrika	Sparvuggla	Taltrast
Björktrast	Gråspett	Kattuggla	Nötväcka	Spillkråka	Tamduva
Blå kärrhök	Gråtrut	Knipa	Ormvråk	Stare	Tjäder
Blåmes	Gräsand	Knölsvan	Orre	Steglits	Tofsmes
Bläsand	Grönfink	Koltrast	Pilfink	Stenknäck	Tornfalk
Bofink	Gröngöling	Korp	Pilgrimsfalk	Stjärtmes	Trädkrypare
Domherre	Grönsiska	Kråka	Pärluggla	Storskrake	Turkduva
Dubbeltrast	Gulsparv	Kungsfiskare	Ringduva	Strömstare	Varfågel
Duvhök	Gärdsmyg	Kungsfågel	Råka	Större hackspett	Vattenrall
Entita	Havstrut	Kungsörn	Rödhake	Större korsnäbb	Vigg
Fasan	Havsörn	Lappuggla	Rödvingetrast	Svartmes	
Fiskmåås	Hämpling	Mindre hackspett	Sidensvans	Sångsvan	
Fjällvråk	Hökuggla	Mindre korsnäbb	Skata	Talgoxe	
Gråhäger	Järpe	Morkulla	Slaguggla	Tallbit	

Ur det fördolda ropar vattenrallen när det nordiska ljuset återvänt

FOTO: CHRISTER PETTERSSON

**Med egenartade läten
avslöjar sig vattenrallen
bortom våra blickar.
I vaggande, viskande vass
är den hemma.**

Text: Arne Ohlsson
arneolsson55@gmail.com

Det finns fåglar som verkligen lever i det fördolda. De är mycket svårsedda eftersom det ännu i våra dagar finns naturmiljöer som vi inte alltid har full makt och överblick över. Ett tätt vassbälte med dyg botten ger oss sällan möjlighet till full insyn i livets skeden därstädes. Där finns arter med populationer som lätt underskattas. Vattenrallen är en sådan art som nog fortfarande ruvar på en eller annan hemlighet i det vindvajande, täta vassriket.

I dagens språkbruk är den en skulkare. Ordet har vi tagit in från engelskans skulk, skulking om att hålla sig undan, to hide or move around as not to be seen.

En ljum sommarkväll med begynnande motljus över Krankesjön har jag just satt upp tubkikaren i Silvåkratornet. När jag riktar den mot en vasskant för att ställa in skärpan kommer en vattenrall ut ur det mörka och gömda mellan de oräkneliga stråna. Så går den alldeles i vasskanten under åtta eller tio sekunder och vänder sedan in sin värld. En flyktig glimt som en illustration till dess rykte, en bekräftelse att vattenrallen har sitt liv där – men det är inte mer som låter sig avslöjas.

En behagligt tecknad varelse i skiffertonat

blågrått, brunsvartspräckligt och lite vitrandigt på svarta flanker, med gångsteg som inte föreföll hysa tvekan. Ett minnesvärt ögonblick var det.

Men vattenrallen kan gott och väl och med styrka ropa ut sin plats vid den näringsrika sjön. Långt mindre vatten än en riktig sjö kan också duga liksom mynningen på en å med tillräcklig vegetation. Att i sommarskymningens varsamt dunkla ljus höra ”det mest karaktäristiska [lätet som] liknar ett gällt skrik från en gris och övergår i ett svagare grymtande” är nära nog en surrealistisk upplevelse. Så beskrevs revirropet av Björn Ursing i *Däggdjur och fåglar 1951*. Långt senare är Lars Jonssons lättesbeskrivning härligt livfull: ”... grymtande och stönande ljud inifrån vegetationen, så t ex plötsliga, närmast explosiva anfall av gälla grisskrik som snabbt stryps och tonar ut i grymtningar, små kvidande ´kuirr´ och andra magputtrande läten”. Sannolikt har många som hört vattenrallen undrat vilken varelse som verkligen låter så. Det är en del av de ljusa, nordiska sommarnätternas sällsamma och djupa trolskhet.

Rall, rail, Rallus där vår art har det logiska epitetet *aquaticus*, har sin härstamning i ett

gammalt franskt ord som syftar på låtet som vi förståeligt nog lätt förundras över och som förmodligen noterats av människor sen långt tillbaka i tiden.

När vattenrallen traskar runt mellan strån av vass och säv och bland vackra svärdsiljor, sjöranunkel och vattenveronika fäster frön på fötterna som sen kan få chansen att gro här eller där. Den anses bidra både till revirets vegetation och ytterligare växtspridning när den flyttar. Möjlig är det i någon mån också så med släktingen i vassriket, den småfläckiga sumphönan. Men vattenrallen simmar också som en and.

Utbredningsområdet för vattenrallen är stort. Bortsett från norra Skandinavien finns den över större delen av Europa, inklusive Island, och österut en bra bit in i Kina. Populationen är, som sagt, svårbedömd och troligen underskattad. Antalet par i Skåne har uppskattats till 300 – 700, alltså med en mycket ungefärlig siffra. Trenden anses ökande. Allt fler milda vintrar kan ha betydelse eftersom en del individer tar risken att inte flytta längre söderut i Europa, såsom de flesta vattenrallar gör. Men varje skånsk vinter har fortfarande någon kall period och dygn efter dygn med is i slättsjöar-

na och våtmarkerna gör att många inte klarar sig. Kölden som gör födan oåtkomlig är ju ödesdiger tillsammans med de plågsamt långa vinternätterna för en fågel som födosöker i dy och grunt vatten. Håller kylan i sig ger inte heller gryningen och den korta vinterdagen nåd. Värst var troligen 1940-talets krigsvintar – en märkbar minskning noterades.

Även längre norrut i Sverige har vattenrallar påträffats vintertid. Stödutfodring är knappast möjlig. Någon enstaka gång händer det att en av vintern hungrande vattenrall tas om hand av fågelrehabiliterare.

Rallar, Rallidae-arter där sothöna och rörhöna ingår, finns på alla kontinenter utom Antarktis och antalet arter uppgår till mer än 150. De finns också på många öar trots att de knappast kan beskrivas som skickliga flygare. Och de fanns på ännu fler små landstycken än som nu är fallet. Många förlorade flygförmågan på predatorfria öar. Men ett fruktansvärt dräpslag skulle komma som de naturligtvis inte kunde stå emot.

Åtskilliga arter, kanske hundratals, utrotades av glupska inträngingar med människor, grisar, råttor och katter som de allra värsta. En del av arterna hann dokumenteras, andra finns

Mamma vattermall på språng och de kolsvarta dunungarna hänger med.

FOTO: ELVOR OHLIN

i form av tusentals framgrävda skelettdelar och åter andra kan vi bara föreställa oss. Men en del finns kvar på små, skyddade och svårtillgängliga öar. Nästan mirakulöst kan vi än idag möta wekan med vingar som inte förmår lyfta den, även på Nya Zeelands huvudöar. Takahe finns i några svårtillgängliga bergsområden på Sydön.

I mars – april upprättar vattenrallarna sina revir. Bitar av den rikliga växtligheten i deras värld omformas till bomaterial och redet tar skepnad alldeles vid vattenytan. Stigande vattenstånd är alltid ett hot. Äggen, 36 x 26 mm och kräm vita med rödbruna teckningar och som mestadels honan ruvar, brukar i antal variera mellan sex och elva, men kan uppgå till sexton. Det torde behövas med alla faror som lurar på både äggen och de svarta dunungarna. Det man främst vill tillönska vattenrallarna är att de slipper besök av den särdeles icke

önskvärda minken.

Det finns rikligt med småkryp både i och ovan vattenytan att sätta upp på vattenrallens matsedel men en del frön och sensommarens bär kan också inmundigas. I viss mån är vattenrallen också en mer regelrätt predator som kan plundra bon av exempelvis rörsångare och den kan ge sig på en salamander eller vatten-näbbmus. Det finns flera exempel, även från Sverige, hur vattenrallar gått till attack mot små fåglar som fångats i nät för ringmärkning. På flytten kan den gå ner till mindre dolda ställen för att inta färdkost och med tur kan man få syn på den där.

Svårsedd bortom våra färdvägar är vattenrallen som ett outgrundligt väsen när sommardagen stillnar under kvällens bleknande himlavalv. När så ljusårens stjärnor tänds påminns vi om världar på avstånd som varken vi eller vattenrallarna kan förstå. ■

FOTO: JÖRGEN LINDBERG

Fågelstationer oroas över rekorddålig statistik

Fågelstationer oroas över rekorddålig statistik. Vad är det som händer med våra flyttfåglar? De senaste fem åren har det ringmärkts allt färre antal och det börjar bli oroligt hos landets fågelstationer. Är det en tillfällig svacka eller början på en oroväckande trend med koppling till klimatförändringarna?

Våren 2024 ringmärktes det ungefär 800 rödhakar och lövsångare vid Ottenby fågelstation på södra Öland. Med tanke på att de brukar ringmärka omkring 3 000 av dessa båda arter var det en väldigt kraftig minskning. Eftersom dessa båda arter också utgör en stor del av den totala ringmärkningen blev det väldigt tydligt på fågelstationen att det var fågelfattigt. Våren 2024 var den sämsta sedan de började med standardiserade fångst på Ottenby för ungefär 50 år sedan. Även hösten hade en tydlig nedgång och likadant var det med 2023.

– Jag har länge trott att det handlar om lokala väderavvikelser, berättar Magnus Hellström, stationschef på Ottenby fågelstation. Även om det är tråkigt för oss lokalt, när fåglarna uteblir och näten är tomma, har jag tänkt att reviren fylls på ändå. Men i år visade det sig att vi hade vår sämsta vårsäsong sedan 1968. Hösten var också mycket sämre – ungefär 25 procent under det normala. Detta verkar vara ett genomgående mönster för de flesta fågelstationer i Norden, både i Sverige, Norge och Danmark. Det som jag tidigare trodde var lokala avvikelser ser nu snarare ut som en trend, och det gör mig väldigt orolig. Det har märkts en jättetydlig förändring. Det ger lite Rachel Carson-vibbar – det är lite "Tyst vår" över det, som jag sa i en intervju med Vår fågelvärld i höstas. Liknande observationer från andra fågelstationer

Ottenby är inte ensamma om den allt fågelfattigare trenden. Falsterbo hade också sin

FOTO: CHRISTER PETERS

Lövsångare

sämsta vår sedan 1980 och i Danmark hade flera fågelstationer en halvering av antalet ringmärkningar. Det kom också en oroväckande rapport från fågelstationen Gavdos i Grekland om hur fåglar stoppades av nordanvindar i Afrika under flytten norrut under våren 2024.

Vindarna höll i sig i flera veckor och fåglarna tvingades välja mellan att stanna kvar i Afrika och riskera att missa häcknings-säsongen eller ge sig av ut över Medelhavet i motvindar utan tillräckligt med energi. En vecka efter deras normala ankomst anlände tusentals fåglar till Gavdos i månadsskiftet april/maj. Men de hade inte mycket krafter kvar. De hoppade runt på marken och var utmärglade. Det rädde dessutom torka på Gavdos så fåglarna kunde inte hitta mat.

– De kommande dagarna var ödsligt tysta. Det kändes som att alla fåglar som var här 1 maj hade försvunnit helt – det var tydligt att nästan alla fåglar på ön hade dött antingen samma dag de anlände eller dagen efter. Det här resulterade i en av de största massdödshändelser som ön upplevt i modern tid. Det låg döda fåglar överallt, skrev fågelstationen i ett inlägg på Facebook.■

naturesidan.se

Ungdomsskådarnas inventeringsläger i Ammarnäs

FOTO: BENJAMIN RODLING

Text: Benjamin Rodling & Sixten Lindblom

15 juni – Petter Sahlström, jag och fyra andra deltagare anlände på morgonen vid 6-tiden till Östersund via nattåg. Samtidigt kunde lägrets andra ledare, Sixten Lindblom unna sig lite sovmorgon då han bor strax utanför Östersund och minibussen vi hyrt inte skulle hämtas ut förrän 07:00. Efter en del trassel med hyrbilen som inte stod där den skulle vara fick vi äntligen tag på den och resan upp till Ammarnäs kunde börja.

Vi anlände till slut till Ammarnäs efter ca nio timmars resa och efter att snabbt ha kastat in våra väskor i stugorna vi skulle bo i begav vi oss ned till Vindelfjällens forskningsstation där vi mötte upp Martin Green från Lunds universitet.

Under kommande dagar skulle vi få följa med Martin ut på fjället och få prova på olika former av inventering som linjetaxering men även revirkartering vilket innebär att man räknar icke-tättingar och deras revir och är en del av LUVRE-projektet som bedrivs i området. I övrigt spenderades första kvällen med lite skådning i byn vilket gav bl.a. smalnäbbad simsnäppa och bergand.

16 juni – Ett taggat gäng kunde härligt nog ta lite sovmorgon och stiga upp först vid 08:00. Planen för dagen var att tälta i ett lägre fjällområde en bit från Ammarnäs där vi även skulle prova på revirkartering. Efter att ha mött upp Martin och åkt en bit med bil började en 3 km vandring genom fjällbjörkskogen innan man kom upp på kalfjället.

Väl uppe dröjde det inte länge innan de första fjällabbarna visade sig. Strax därefter hittade vi även ett häckande par som aggressivt gjorde utfall mot oss medan vi passerade. Efter ytterligare några kilometers vandring över fjället som gav alfågel och fjällripa kom vi fram till en lämplig tältplats. Efter att ha satt upp tälten och fyllt på med lite lunch begav vi oss ut för inventering av ett område som låg precis intill. Trots rätt dåligt väder kunde vi glädjas åt flera roliga fjällfåglar: lappsparv, blåhake, bergand, smalnäbbad simsnäppa, mosnäppa, dubbelbeckasin och ännu mer labb. Det mest oväntade var en sävsångare som satt och sjöng i ett videsnär, drygt 800 m.ö.h.

Efter en lyckad men sen eftermiddag/kväll var det skönt att få gå och lägga sig för några timmars sömn.

17 juni – Uppstigning 03:00. Morgonen började bra med både spelande fjällpipare och fjällripa innan vi ens öppnade tältet. Förmiddagen ägnades åt fortsatt inventering av området. Roligaste obsen blev en myrspov som vissa av deltagarna fick se hastigt förbiflygande. Efter att ha ätit lunch och packat ihop allt begav vi oss ned från fjället och tillbaka till bilen. Kvällen ägnades åt sammanställning av den genomförda inventeringen samt lugn skådning i byn. Lappsparv fanns det gott om.

FOTO: SIKTEN LINDBLÖM

Lappsparv

18 juni – Planen var från början att återigen bege sig ut på fjället, den här gången lite högre upp, för tältning och inventering i form av linjetaxering. På grund av vädret insåg vi dock att en övernattnings kanske inte skulle bli det mest behagliga så vi tänkte om och bestämde oss för att göra en dagstur istället. Målet var att gå upp på ett fjäll där just nu Sveriges enda kända par av berglärka håller till.

Efter en misstänkt punka på ena däckets på vägen upp tvingades jag och Petter åka ned med bilen igen medan de andra fortsatte vandra upp på fjället. Närmsta timmen spenderades med samtal fram och tillbaka med hyrbilsfirman, ett försök att pumpa upp däckets vid den lokala macken och till slut ett snack med en lokal mekaniker som hyrbilsfirman skickade oss till.

Vi bestämde oss då för att försöka skåda lite i en närliggande skog, det vi inte tänkte på var att ingen av oss hade täckning där. När vi kom tillbaka till parkeringen möttes vi av missade samtal och meddelanden om att Martin skulle hämta oss och skjutsa upp oss så även vi skulle få komma upp på fjället idag.

Svårtor, fjällvråk och en flock på 15 fjälllabbar kunde ses längs vägen. Strax innan vi

var framme mötte vi resten av gänget som kunde berätta var man kunde se berglärkan. Väl framme tog det inte lång tid innan den hoppade fram.

Nöjda, trötta och blöta tog vi oss tillbaka i regnet för att bli upphämtade av Martin på parkeringen.

Smalnäbbad simsnäppa

FOTO: SIKTEN LINDBLÖM

19 juni – Skakigt väder gjorde det svårt att dra ut på någon längre tur. Istället blev det skådning i byn, mestadels uppe på Potatisbacken med bra utsikt över deltat som bjöd på trevliga fåglar. Fiskgjuse och backsvala kunde dock läggas till.

Under eftermiddagen gick vi ned till forskningsstationen och tackade Martin för ett väldigt roligt och lärorikt läger. Kvällen ägnades åt packning och avslutades med en tur i skogen i hopp om tretåig hackspett, utan någon lycka.

20 juni – Dagen för hemfärd. Vi lämnade Ammarnäs vid 9-tiden för att ha lite marginal med anledning av bilstrulet några dagar innan. Vi tog oss utan problem tillbaka till Östersund där nattåget väntade för majoriteten av oss. Några stopp längs vägen bjöd bl.a. på sädgås och gråhakedopping som nya arter för lägret. ■

Fjälllabb

FOTO: SIKTEN LINDBLÖM

Med skärpans blick för små gnagare och stora holkar

*Ofta ryttlande och spanande i öppna marker är tornfalken lätt att se.
Den försmår inte vårt människopräglade landskap.*

Text: Arne Ohlsson
arneohlsson51@gmail.com

Tornfalken är en av de mer sedda rovfåglarna hos oss. I varje fall finns ganska ofta möjligheten att få en glimt av den, och så inte minst för trafikanter längs vårt omfattande vägnät. Där kan man se den ryttla över vägar och åkermarker. Hur många vägfarande som verkligen lägger märke till den är kanske en annan historia. Med stjärten nästan som en solfjäder och vingarna ivrigt flaxande spanar den på en punkt med en blick som är mycket bättre än vår. Huvudet håller den stilla. Det är energikrävande och tröttande men uppenbarligen givande. Kan det finnas en åkersork eller annan smågnagare där nere i vägkantens gräs och bland de blomväxter som vi inte huggit ner? Eller ute på ängen som är åtminstone en aning mer naturlig?

Kan tornfalken se UV-ljus från sorkarnas urin i gräset? Det har man kunnat läsa om många gånger, såväl i fackböcker som i dagspress. Nog vore det spännande att avslöja om tornfalkars sökande efter mat underlättades av att de kan se något som våra människögon är helt blinda för.

I *Fågelliv – inblickar i 30 nordiska fågelarters levnadsätt* från 2007 redogör Staffan Ulfstrand ingående för den forskning i Finland

som ledde fram till att så är fallet. Men, detta har senare vederlagts, bland annat genom undersökningar av ögonen hos tornfalkarna. Forskningsresultaten misstolkades och övertolkades men fick dessvärre allmän spridning. När ett påstående, även ett forskningsresultat, som är fel blivit vida spritt etablerar det sig lätt, alltför lätt, som en ”sanning”. Fallet med tornfalken som högst ovetande huvudaktör är ett av de mera kända exemplen på villfarelser som inte får fortsätta att spridas, och ska dementeras med tydlighet. Att rätta till får dock inte alltid samma genomslag i media. I stort kan fallet ses som en illustration till ett vanligt fenomen i dagens mediavärld.

Tornfalkens ögon är, som sagt, betydligt skarpare seende än våra ögon. Kanske visar sig smågnagaren ett kort ögonblick under den ryttlande och spanande falken. Den befinner sig då ofta på runt 20 meters höjd och når ner till marken på några få sekunder. Kanske var där bara en liten rörelse bland grässtråna. Då är det lönt att vara koncentrerad. Ibland är det lämpligt att sänka spaningspunkten och då kan det vara från 10 – 12 meter slaget sätts in. Fyra, fem, kanske sex smågnagare behövs dagligen. När sorken fångas innesluts den i

falkklon och dödas med näbben. Klogreppet har verkligen kraft, det vet alla som känt det i handen.

Det är lätt att hjälpa tornfalken vid häckningen. Den anammar nämligen gärna en holk av rätt dimensioner, med stor ingång. Kanske har någon förundrats över placering av holkar i stora fackverksstolpar ute i öppet landskap. Men de har sina fördelar. På de odlade fälten finns chans till god smågnagarjakt och det är osannolikt att skogsmårdar och obehöriga människor klättrar upp i stolparna. Samma fördel kan uppnås om holken placeras på en laduvägg. Ibland ser man tornfalksholkar på baksidan av vägskyltar men där bör de inte sitta. Ungarnas första flygturer slutar alltför ofta fatalt i kollision med någon passerande bil. En annan och god möjlighet kan kyrktorn erbjuda, om bara falkarna kan komma in och där finna ett lämpligt utrymme.

Ett lysande exempel på detta kunde vi följa i Mikael Kristerssons finstämda film *Falkens öga* från 1998 där scenen var Skanörs vita 1200-talskyrka. I en helt annorlunda film spelar en tornfalksunge en av huvudrollerna som tröst åt en pojke. Det är i *Kes – falken* av Ken Loach från 1969, det mörka, socialrealistiska dramat om en familj drabbad av den brittiska gruvindustrins undergång.

Nog är ett kyrktorn som i *Falkens öga*, och inte minst så i skånska trappgavelskyrkor, så

mycket värdefullare om en tornfalksfamilj kan husera där. Är inte själva tornet lämpligt hade en insats mycket väl kunnat göras genom att kyrkoansvariga tänkt till och arrangerat uppsättning av holkar i eller på kyrkorna som är rikligt utspridda i landskapet. Någon gång har tornfalken rentav kallats kyrkofalk. Låt den få chansen att göra skäl för detta!

Bosättning inne i en lada eller förrådsbyggnad kan fungera väl, så länge fåglarna är ostörda även om de är relativt oskygga.

Tornfalksholkar bör placeras med omdöme.

Det finns ingen anledning att sätta upp dem intill en äng där vadare kämpar för att lyckas med häckningen. Vi har berövat de flesta vadare de blöta ångar de behöver. Deras ungar är naturligtvis lätta byten för ett tornfalkspar och en holk på en olämplig plats skapar en beklaglig konflikt med en inhemsk predator som vi inte ska göra oss skyldiga till.

Före holkarnas tid torde stora håligheter i träd ha använts och då liksom nu även begagnade fågelbon, inte minst kråkbon.

Tornfalken är en bättre fågeljägare än man kanske tror. Visserligen visar undersökningar av maginnehållet en stor preferens för smågnagare och större insekter såsom vårtbitare och skalbaggar och även grodor. Exempelvis, en undersökning av tornfalkars maginnehåll i Tyskland i början på 1900-talet gav bara 13 fall med rester av småfåglar utav 362 undersökta magar. Men om det behövs kan mindre fåglar duga som byten.

En isande kall vinterdag i mitten på 1980-talet blev jag vittne till hur en tornfalk, en hanne som jag minns det, slog en koltrast mitt inne i ett höghusområde i Malmö. Människor gick förbi på bara någon meters håll men den hungriga falken plockade sitt byte i snön och åt sig till synes mätt. Sedan lyfte den aningen tungt mot närmaste träd.

Blistra vintrar kan gå hårt åt de tornfalkar som valt att stanna och det gör ungefär en tredjedel av de skånska individerna. Utbrett snötäcke, i värsta fall med skare, innebär en riktigt svår utmaning men större chans för smågnagarna att klara sig ytterligare en tid.

FOTO: CHRISTER PETTERSSON

Norr om Skåne är tornfalken normalt flyttfågel till den europeiska kontinenten. Den återvänder tidigt, när våren ännu trevar sig fram i gryningar och dagar, skymningar och nätter av längtan. Så kan parningsleken börja i vårlig vind.

En höstdag långt senare ryttlar en tornfalk flitigt över hästarnas äng norr om naturreservatet Linnebjerg när en sparyhök kommer flygande och sätter kurs på tornfalken. Hur ska detta gå? Den gör utfall men när den är riktigt nära vänder sig tornfalken om med utsträckta klor mot höken som snabbt viker undan och fortsätter sin flygning in i ädellövskogen där bofinkar och talgoxar börja varna. Tornfalken behövde bara avbryta sitt ryttlande ett par sekunder. Å andra sidan kan den själv bli byte för i första hand den kraftfulla duvhöken.

Tornfalken har ett vidsträckt utbredningsområde. Från Irland och Pyreneiska halvön i väster till Stilla Havet i öster, från Lappland till Nordafrika. I Belgien är den nationalfågel. Och den finns ända ut på öar som Kanarieöarna och Kap Verde. På bergiga Madeira ryttlar och spanar den över terrassodlingarna på utkik inte minst efter Madeiramurödlan, öns endemiska reptil som är lagom stor att gripa. Det beräknas att tornfalken är Europas vanligaste rovfågel.

Hela Sverige har tornfalkar men den föredrar starkt övervägande öppna marker. Den

FOTO: CHRISTER PETTERSSON

norrländska skogen måste vara uppbruten om den ska trivas. Det går bra för vår nutida population men den drabbades liksom alla andra predatorer hårt av okunnighetens rovdjurshat.

År 1808 års jaktstadga uppmanade till att "utrota Rof- och Skade-djur, eller at anskaffa nyttigt Willebråd" och där ingick den. Men några skribenter framförde redan under det sena 1800-talet att tornfalken inte var "värst" och att den borde skonas. Det finns också gamla berättelser om hur tornfalkar hölls som trevliga burfåglar, mest i Tyskland, för sällskaps skull. När synen på predatorer långsamt blev bättre kom biocidelandet på 1960- och 1970-talen. Men nu kan vi, som sagt, glädjas åt dess elegans allt som oftast. Totalfredning gäller sedan 1957. ■

Studie främjandet

MARJATTAS BOKTIPS

I fåglarnas värld Bo Ekberg

Detta är en bok som handlar om den moderna ornitologins framväxt. Bo Ekberg berättar om hur ornitologin sett ut från framförallt 1700-talet till 1900-talets början.

Det är spännande att läsa om hur ornitologin förändrats fram till våra dagar och hur forskare såg på naturen och vilket ändamål forskningen hade.

Här finns också beskrivet hur museum byggdes upp genom äggsamlingar, hur modeindustrin krävde fjädrar mm och hur man sedan förstod att skydda arter från exploatering och utrotning.

En spännande bok att ha med sig i kunskapsbanken som fågelintresserad idag. Den ger en kunskap om hur forskning tar oss vidare och ger oss mer kunskap om våra bevingade vänner. ■

Ölands fåglar Pav Johnsson huvudförfattare

Detta praktverk är en pärla att ha i sin bokhylla. Den innehåller bilder och texter som berör Ölands fåglar och den säregna natur som lockar till mer än fågelskådning.

Boken berör fåglarna, fågelskådarna och fågelforskning och flera författare har bidragit till detta verk.

Här finns både den vetenskapliga texten men också prosan och lyriken och alla fantastiska bilder.

En bok att förlora sig i när man längtar till ön på andra sidan bron. ■

Nytt pilgrimsfalkpar i Västerås

Text: Anders Nylén

Den 31 mars 2024 upptäckte Johan Karlsson, Benjamin Rodling och jag ett nytt pilgrimsfalkpar vid Västerås kraftvärmeverk (KVV) i västra hamnen,

Vi funderade på om det skulle bli konflikt med det gamla falkparet i Lantmännens silo, men det verkade inte så. Falkarna uppehöll sig vid KVV hela våren, sommaren och långt in på hösten 2024. Deras favoritplats var högst upp i stora skorstenen. Det var intressant att se att i en rund byggnad valde de att nästan alltid sitta på norra sidan (mot Sjöhagsvägen). Troligtvis för att undvika den varma soliga södersidan. Vi hoppades att falkarna skulle häcka, men honan var nog för ung i våras, bara 1 år gammal.

Falkarna är ringmärkta och jag har med tubkikaren läst av ringarna. Skorstenen är 140 m hög, så det var svårt att se, men jag är nästan säker:

Hanan: svart ring L7 märkt i Köpings silo 2022.

Honan: svart ring 3H märkt 2023 i Östergötland.

Förra våren hade honan ungfågeldräkt och i höstas efter ruggning hade hon adult dräkt.

Personalen på KVV har informerats och de är mycket positiva till pilgrimsfalkarna. Det enda problemet var Securitas som bevakar skyddsobjektet KVV. I början var de mycket oroade och undrade vilka vi var som spanade med kikare och kameror.

Det är OK att skåda och fotografera falkarna på avstånd. Så alla som åker dit ombeds att stå på andra sidan Sjöhagsvägen.

FOTO: ANDERS NYLÉN

Pilgrimsfalkarna i skorstenen 2024 .Hanan till vänster och den ljusare honan till höger

Vi fick kontakt med Tommy Stendal som jobbar på KVV. Han erbjöd att KVV kunde bygga en bolåda åt falkarna i sin verkstad. Den stora gamla skorstenen används inte längre, så det var OK att placera lådan högst upp vid falkarnas favoritplats.

Den 15 oktober blev Erik Westman, Zsombor Károlyi och jag inbjudna att ta oss upp i skorstenen för att reka. Skorstenen är ruggigt hög, så vi var lite oroliga för detta äventyr. Men inne i skorstenen finns både hiss och spiraltrappa. Det är både lätt och tryggt att ta sig upp. Högst upp är det gott om plats och en hög mur runt om.

När vi kom upp visade det sig att en falk var "hemma". Den blev mycket upprörd över vårt besök och flög runt runt och skrek. Det var tydligt att vi inkräktade på deras revir.

Personalen i KVV:s verkstad byggde en fin låda i tjock aluminiumplåt - oändligt lång livslängd. Den 3:e december var lådan klar och monterad på falkarnas favoritplats. Erik Westman, Jan Erik Isaksson och jag åkte upp och inspekterade och levererade grus till lådans golv. Allt såg mycket bra ut.

FOTO: JAN ERIK ISACSSON

Detta blir falkarnas utsikt. Lådan står mellan de röda lamporna. Lägg märke till järnpinnen som sticker ut. Där satt falkarna ofta förra sommaren. Se bilden motstående sida.

Ingen falk var där den 3:e december. Förmodligen hade de flyttat söderut över vintern, så vi håller nu tummarna för att de återvänder till våren.

När de kommer får de en överraskning. Det ska bli mycket intressant att se om de gillar lådan. Förhoppningsvis är de till våren tillräckligt gamla för att häcka. ■

FOTO: JAN-ERIK ISACSSON

Falklådans placering

FOTO: JAN ERIK ISACSSON

Lådan är öppen på gaveln för att det ska gå att komma åt ungarna vid ringmärkning.

Västerås Kraftvärmeverk i västra hamnen i Västerås. Skorstenen som är 140 m hög syns på långt håll och har blivit ett landmärke i Västerås.

Om du vill spana efter falkarna, så är bästa platsen att stå på Sjöhagsvägens norra sida.

Frövisjön – en återuppståndens sjö och fågellokal

Text: Gunnar Lignell

Frövisjön är en återuppväckt sjö belägen i Västerås kommun, strax öster om samhället Skultuna. Du når lokalen enkelt efter vägen mellan Skultuna och Ansta.

I Olof Graus ”Beskrivning öfver Wästmanland” utgiven i Västerås 1754, får vår nuvarande Frövisjön denna beskrivning. ”Fröwi sjön ligger vid östra sidan af socknen (Skultuna), är ej synnerlig stor och wallas årligen igen: Om våren få de i honom något Fisk och deribland sköna Rudor: Denne sjö säjes bestå af twänne botnar: Qwäfjer understundom om wintren Fisken, hwarigenom han mycket förminskas.”

Således var Frövisjön redan under mitten av 1700-talet föremål för invallningsförsök för att vinna brukbar åkermark. Sänkningsföretagen i sjön fortsatte under 1800-talet och på en upprättad lantmäterikarta 1896 gavs en detaljerad plan på hur en sänkning skulle kunna genomföras. Nya försök med sänkningar genomfördes både 1942 och 1957, men det sistnämnda året blev slutpunkten för utdikningsförsöken och efter det tilläts sjön att gradvis få växa igen.

Det var inte bara Frövisjön som blev föremål för sjösänkning och försök till torrläggning. SMHI (Sveriges Meteorologiska och Hydrologiska Institut) har i ett register med början från år 1832 listat mer än 2 500 sänkta och torrlagda sjöar. En genomgång av detta register för Västmanlands del (Rapportområdet) visar 53 sänkningsföretag till sent 1950-tal, den tidsepok då i stort sett dessa åtgärder avslutades. Flest sjösänkningar har skett i Sala, Surahammar och Lindesbergs kommuner. Bo Landin och Lennart Henriksson konsta-

Svarttärna

FOTO: CHRISTER PETERSSON

terar i sin bok ”Vattenland”, och jag citerar: ”Svenskarna har varit ett idogt folk. Det har grävts och hackats i hundratals år. Totalt har det blivit nästan en miljon kilometer diken, vilket motsvarar 22 varv runt jordklotet. Idag uppskattar man den sammanlagda längden av alla naturliga vattendrag till nästan 600 000 kilometer. Vi har alltså femtio procent mer diken än vattendrag i Sverige.”

Frövisjöns törnrosasömn beskrivs väl av Bertil Walldén i boken ”Västeråstraktens växt- och djurliv”, utgiven 1956. Han noterar att sjön tidigare utgjorde ”en angenäm vilopunkt för ögat både från landsväg och järnväg och ett lättillgängligt utflyktsmål.” Den nu nedlagda järnvägssträckningen mellan Tillberga och Skultuna passerade sjön. Walldén noterar att tidigare hade den bruna kärrhöken, liksom olika slags änder, rörhöna och vattenrall ett stadigt viste i sjön. Några gånger hade också svarthakedopping noterats och 1953 gjordes enligt Walldén häckningsförsök av knölsvan, grågåås och kanadagås. De två sistnämnda arterna betraktar han som rymlingar från Västerås.

Under perioden 1960 till början av 2000-talet växte Frövisjön allt mer ihop. Vassarna och trädrådaerna kring sjön breddade allt mer ut sig. Restaureringen av Frövisjön påbörjades år 2008 genom att de buskar och träd som omgav sjön avverkades. Året därpå gav också Miljödostolen sitt medgivande till en förändring av den då rådande vattendomen. Dammkonstruktionen i sjöns västra del möjliggör att reglera vattennivån så att den så långt möjligt efterliknar naturliga årstidssvängningar.

Sedan 2012 då Markus Rehnbergs artikel om Frövisjön publicerades i FIV har sjön fortsatt sin naturliga utveckling, men en del saker har skett som kan vara värda att notera. Under senvintern år 2020 tömdes sjön för att möjliggöra slåtter på strandängarna. Ett annat syfte med att tömma sjön den vintern var också att söka bli av med rudorna som etablerat sig i sjön och som konkurrerar med framförallt doppingarna om födoresurserna. Men de grävda ursprungliga diken i sjön är så pass djupa att rudorna lyckades överleva i botten på dessa diken.

Markerna kring sjön betas av djur från Frövi gård. För att underlätta för besökande vid sjön anlades år 2017 en plattform som

byggdes upp med hjälp av frivilliga från Skultuna naturklubb och med stöd för inköp av material från Länsstyrelsen. I anslutning till plattformen uppe vid länsvägen mellan Ansta och Skultuna kyrka finns nu också en uppgrusad parkeringsplats som rätt utnyttjad rymmer 4–5 bilar. På andra sidan denna finns också plats för två bilar. I den västra delen av sjön finns en bommad infartsväg med en ganska rejäl yta för parkering och överblick över sjön. Frövisjön avvattnas åt två håll, dels västerut mot Svartån, dels österut via Lillån till Sagån. I direkt anslutning öster om Frövisjön har åtgärder med stöd från Länsstyrelsen vidtagits i det som kallas Frössvibäcken i syfte att återskapa betesmarker.

I artikeln som Markus skrev år 2012 avslutade han med en uppmaning att skåda och rapportera från Frövisjön. Antalet påträffade arter var då 150 i och vid sjön. Sedan dess har den ornitologiska aktiviteten ökat högst väsentligt och enligt krysslistan upprättad av VOF är antalet påträffade arter nu uppe i 224, en ökning med näst intill 50 procent. Listan över anträffade arter vid sjön innehåller en hel del rariteter, vilket framgår av sammanställningen på nästa sida.

Frövisjön från plattformen på sjöns södra sida

FOTO: JAN KARLSSON

En art som verkligen sticker ut är den svart-halsade doppingen som under åren 2015–2017 genomförde lyckade häckningar i sjön. Sedan den misslyckade häckningen 2018 har arten setts i sjön såväl 2019 som 2023 utan att häckningar kunnat konstaterats. Födokonkurrensen med den ökande fiskförekomsten är antagligen orsaken till försvinnandet. En annan karakteristisk art för Frövisjön är svarttärna, som under tidsperioden 2000–2023 har häckat 13 år vid sjön. Dvärgmåsar är också en art som tycks trivas vid sjön. Den har häckat i sjön alla åren 2015–2023 med som mest 35 par 2018.

Frövisjön är definitivt vårt ett besök under stora delar av året. Vinterfågelfaunan är sparsam, men så fort våren gör entré väljer fåglarna in. Du kan här på bekvämt håll ta del av det ofta myllrande fågellivet. I boken "Fågellokal i Västmanland" utgiven år 1999 kunde man under lokalen Frövisjön läsa att lokalen hade sin storhetstid fram till första halvan av sjuttioalet, men att den nu har karaktären av ett vasshav omgärdat av sumpiga videsnår.

Att så inte nu längre är fallet får vi tacka de markägare som förstått att en restaurerad våtmark är till glädje för både fåglarna och för oss ornitologer. Så fortsätt att bevaka Frövi-

Svarthalsad dopping

FOTO: CHRISTER PETTERSSON

sjön och rapportera på Artportalen. Kanske det blir du som upptäcker den 225:e arten. Lycka till! ■

Källor

Grau, Olof, 1904: Beskrifning öfver Västmanland. Ny upplaga. Västerås.

Green (red) 1999: Fågellokal i Västmanland, supplement 2. Västerås.

Landin, Bo & Henriksson, Lennart 2022: Vattenland. Om våtmarkernas roll i det utdikade landskapet. Lettland.

Rehnberg, Markus 2012: Frövisjön- från träsk till sjö på tre år. Fåglar i Västmanland 1:2012.

SMHI 1995 Sänkta och torrlagda sjöar. Rapport från Svenskt Vattenarkiv nr 62

Walldén, Bertil 1956: Västeråstraktens växt- och djurliv. Västerås

Otryckta källor:

Pettersson, Thomas
2024-12-31 Västmanlands fåglar. Hemsida u.thomas.pettersson(at)gmail.com
Godisgris.se Johan Karlssons noteringar från Frövisjön med länkar till fullständig artlista.

Art	Anmärkning	Art	Anmärkning
Prutgås	Två fynd 2020	Turturduva	2024
Stripgås	2024	Jungfrutrana	2014
Fjällgås	2013	Svarthalsad dopping	2014
Gravand	2011,2012	Styltiöpare	2015
Rostand	2012	Ökenpipare	2020
Mandarinand	2016	Dammsnäppa	2015
Gulkindad kricka	2013	Roskarl	2013
Amerikansk blåsand	Två fynd 2020	Vitvingad tärna	Fyra fynd
Svartand	2014	Vittrut	2015
Amerikansk kricka	2013	Brun glada	Tre fynd
Svärta	2012	Aftonfalk	2019
Sjöorre	Sju fynd	Forsärla	2015
Alfågel	Fyra fynd	Skärpiplärka	2015

Höstmärkning vid Hamre våtmark

Text: Seppo Leppälampi

Under hösten 2024 fick jag delta i ringmärkningen vid Hamre våtmark i Västerås. Ett otroligt fint område i Västerås absoluta närhet med mycket folk som rör sig i området. Ringmärkningen pågick från augusti men jag var med från 1:a september till den 19/10 då vi avslutade för året.

Vi ringmärkte bara under helger och var alltid 2 ringmärkare och 2 plockare på plats, ofta fler! Ansvarig för ringmärkningen var Sara Wändell.

Fram till sista dagen ringmärktes 959 fåglar med återfångst av främst egenmärkta fåglar. I den närbelägna vattendammen sågs bl a snatterand och rörhöns och i området hördes kungsfiskaren locka.

Jag har aldrig tidigare ringmärkt så många sävsångare - ca 60 st och så få lövsångare - ca

50 st. Men desto flera gransångare - ca 130 st. Troligen är det den sydliga rasen som är på väg norrut och nu blandar sig med våra i mellansverige.

Som kuriosita kan noteras att vi ringmärkte en tajgasångare den 22/9 kl 11, alldeles innan näten skulle tas ned. Det här var min första tajgasångare under ca 15 års ringmärkande. Vi blev alla uppspelta av detta!

I området hade vi totalt 10 nät - 5 nät i vassen vid själva våtmarken och 5 nät i närområdet.

Den absolut sista dagen (lördag 19/10) fångades 7 skäggmesar (en smet) i det närliggande vassområdet.

Vi ser nu fram emot nästa ringmärkarsäsong i området.

Ringmärkbordet vid Hamre våtmark. Fr v Johan Karlsson, Petter Sahlström, Johan Rosén och Seppo Leppälampi

FOTO: CHRISTINA BREDIN

Inbjudan till kurs i inventering av tjäder

BirdLife Västmanland-VOF bjuder in till en utbildning i inventering av tjäder och deras spelplatser. Utbildningen kommer att ske genom dels ett teoretiskt digitalt kvällsmöte via Teams men framför allt i fält helgen 12 – 13 April.

Tanken är att vi på lördagen kör en morgon/förmiddags inventering – tar en paus och sedan ett pass med kvällsinventering. Vi avslutar med en morgoninventering på söndagen till lunch. Vi kommer att gå en del i oländig terräng så du bör vara förberedd på att kunna ta dig fram i skog och mark lite längre sträckor. Exakt var vi kommer att vara är ännu inte bestämt.

Utbildare: Christer Johansson och Jan Helenberg

Platserna är begränsade.

Anmälan via mejl till: perka42@gmail.com

Ange: Namn, telefon och hemkommun vid anmälan.

Under våren kommer VOF att starta upp ett nätverk där vi tipsar varandra om inventeringar och hur vi kan jobba praktiskt med genomförande. Vi fokuserar på järpe, tjäder och mindre hackspett.

Är du intresserad av att hjälpa till att bevara skog i dina hemmarker,

hör av dig till Pia Hagfors, 073 387 3900, pia.hagfors@hotmail.com.

Ringmärkare blir resurs till fågelforskare

Övning i att ta fjäderprov, blodprov och hur man fäster en logger.

Lotta Berg, vår tidigare ordförande i BirdLife Sverige och veterinär på SLU i Skara, ledde den kurs om djurförsök på Naturhistoriska Riksmuseet, som jag deltagit i tillsammans med 12 andra ringmärkare. De flesta hade erfarenheter från bomärkning av ungar men även ringmärkning av rovfåglar och nätmärkning. Vi fick bl.a. lära oss hur man tar blodprov, fjäderprov och hur man fäster loggers på fåglar.

Lotta poängterade att det är den forskare som äger projektet som alltid avgör hur fågeln ska märkas, ofta i samråd med den ansvarige ringmärkaren.

Efter genomförd utbildning är tanken nu att vi blir en resurs till forskare i landet som utför olika studier av fåglar, främst fågelflyttning men även annan fågelforskning. ■

Seppo Leppälampi

Gör en insats för skogens fåglar

Text:

Sören Larsson, 070-5678 725, Kalle Källebrink, 070-6400 501 ,

Pia Hagfors, 073 387 3900

De flesta som har ett fågelintresse och rör sig i naturen har sett att våra skogar avverkas i en allt snabbare takt. Skogar som inte bara är livsmiljö för flera arter utan även viktiga för biologisk mångfald, klimatbalans och sociala värden. Bara i Västmanland har det kommit in cirka 500 avverkningsanmälningar de senaste året.

En förutsättning för att skogsbruket ska ta naturhänsyn är att skogarna är inventerade, att arterna som har sin livsmiljö i den, är rapporterade i artportalen. Det är där du kan göra skillnad och hjälpa till att bevara våra skogar och skogsfåglarnas miljö.

Inom VOF finns en ganska bra kunskap om sällsynta arters förekomst i landskapet. När det gäller kunskapen om den häckande/troligen häckande fågelfaunan är den samlade kunskapen mer bristfällig

Svenska Botaniska Förening har en inventeringsmetod som heter Floraväkteri och som går att applicera även på fågelfaunan. Skånes ornitologiska förening har för något år sedan

startat Faunaväkteri där målet är att få bättre kontroll på just vissa fågelarter.

Den omvälvande förändring som nu sker i framförallt skogslandskapet drabbar i hög grad skogens fåglar. Flera arter och deras miljöer omfattas av EU:s Fågeldirektiv och bör genom lagar och regler i Artskyddsförordningen och Skogsvårdslagen vara skyddade.

Vi behöver mera kunskap om var de

FOTO: SÖREN LARSSON

skogsarter som lever/reproducerar sig i vårt landskap uppehåller sig och om populationernas storlek. Av den anledningen har styrelsen i VOF behandlat ett förslag att starta upp Fauna-väktarverksamhet i landskapet.

Inför 2025 är två arter utvalda att eftersökas och det är mindre hackspett och järpe. Tjäder hanteras separat

I första hand bör lokaler där arten tidigare rapporterats i Artportalen besökas. I andra hand kan nya lokaler med lämplig miljö eftersökas.

Vi har noterat att många rapporter i Artportalen (AP) inte angetts med rätt/exakt plats. Ett tips är då att leta efter en lämplig miljö i närheten av den rapporterade lokalen.

Samtliga lokaler som besöks skall rapporteras i AP och anges med så noggrann koordinat som möjligt. Samt om den eftersökta arten påträffats eller inte.

Har du inte GPS kan du ladda ner Topo GPS på din mobil. Den kostar ca 40kr och har visat sig fungera bra.

Kontaktpersoner har engagerats för inventering av mindre hackspett och järpe i samtliga kommuner i landskapet där arterna tidigare påträffats. Självva avser vi att hålla i de övergripande frågorna och även presentera en rapport från inventeringen i Fåglar i Västmanland.

Kontaktpersoner i Västmanlands kommuner

Hällefors: Aulis Syväjärvi, 070 687 1111
 Nora: Anders Carlberg, 070 405 6798
 Lindesberg: Mats Andersson, tel 070 658 0252
 Arboga: Frida Olsson, tel 073 514 7710
 Skinnskatteberg: Per Eriksson, 070 589 4350
 Köping: Staffan Ekelund, 070 169 9727
 Fagersta: Staffan Liljeqvist, 070 551 0934
 Surahammar: Sören Larsson, 070 567 8724
 Hallstahammar: Jacob Rudhe, 076 252 0696
 Norberg: Hans Nygren, 073 092 3623
 Sala: Kalle Källebrink, 070 640 0501
 Västerås: Ole Jonsson, 072 079 6935

FOTO: CHRISTER PETERSSON

Mindre hackspett

Inventeringsmetod för mindre hackspett

Mindre hackspetten är starkt bunden till äldre lövdominerade skogar, oftast strandskogar under häckningsperioden. Skogarna måste vara ogallrade och innehålla stor mängd död ved. Arten kan också häcka i parkartad miljö med gamla ädellövträd och god förekomst av död ved. Reviret är ofta mycket stort och storleken beror på skogens kvalitet rörande födotillgång och skydd. Häckningsperioden gäller månaderna mars, april, maj, juni och juli för arten.

I områden där mindre hackspetten lyckas med häckningen återkommer den efterföljande år om miljön är intakt.

Övriga tider på året kan arten uppehålla sig i andra skogsmiljöer, sjövässar med mera.

1. Avlyssning av trummande och ropande fåglar. Såväl hanen som honan trummar och ropar frekvent, främst tidiga vindsvaga morgnar i mars, april och första dagarna i maj månad. Arten är polygam d.v.s. en hane kan häcka samtidigt med två honor i reviret. Samma hane kan därför ropa från olika områden i reviret. Var uppmärksam på det.

2. Avlyssning efter mattiggande ungar och varnande vuxna fåglar. I sista halvan a juni månad är det livlig aktivitet kring mindre hackspettens bon. Ungarna mattigger högljutt och de vuxna fåglarna varnar intensivt när man kommer nära häckningen.

Rapportera samtliga fynd av trummande, ropande och iakttagelser av arten i Artportalen med så noggranna koordinater som möjligt. Fynd av häckningar rapporteras men dölj fyndet. Ange gärna trädart som hackspetten valt att hacka ut bohålet i samt höjd ovan mark.

FOTO: PENTTI KORHONEN

Inventeringsmetod för järpe

Järpen är mycket stationär i sitt revir. Revirets storlek beror främst på dess kvalitet, d.v.s. födotillgång och möjligheter till skydd. Järpen är monogam och paret lever i reviret så länge det är funktionellt.

Miljön som järpen kräver är tät granskog som växer i fuktiga områden, t.ex. bäckdråg, myrkanter och kärrmarker. Det skall finnas ett betydande inslag av lövträd såsom klibbal eller gråal samt björk i området. Granskogen

behöver inte vara gammal men måste vara tät d.v.s. ogallrad.

1. Arten går oftast på marken i reviret, därför är metoden att söka efter spårstämplarna under vintersäsongen den bästa och minst tidskrävande metoden. 3 -4 dygn efter ett snöfall rådet optimala förhållanden att hitta spårstämplarna. Tidpunkten är januari, februari och mars.

FOTO: INGEMARIE CARLSEN

Fotot ovan visar spår efter järpe i västmanländsk miljö. Något töade på skogsbilväg. Spåren är typiska hönsfågelspår men små. Det är svårt att ange ett exakt mått i snömiljö. Men i bokverket Birds of Europe, the Middle East and North Africa anges järpen tållängd till 28-32 mm. Där tuppen har de något längre tårna.

2. Något mer tidskrävande är att hitta järpen under fåglarnas spel/häckningsperiod. Den inträffar från slutet av mars till en bit in i april. Fåglarna är då ofta aggressiva mot artfränder och försöker alltid att mota bort dessa från reviret.

Placera dig strategiskt i reviret och locka försiktigt med hjälp av järppipa. Normalt reagerar fåglarna snabbt genom att svara på lockandet eller helt enkelt dyka upp för att mota bort inkräktaren.

Alla observationer av arten anges med så noggrann koordinat som möjligt i Artportalen. Om möjligt, fotografera gärna miljön där fåglarna uppehåller sig. ■

Teknikutrustning för fågelskådare

Text: Seppo Leppälampi

BirdLife Sverige och Studieförbundet bjöd in till ett Teknik-Seminarium i Uppsala hösten 2024. Det var en mycket intressant helg, då vi fick lära oss mycket om den nya tekniken som utvecklas hela tiden. Allt från viltkameror och ljudupptagningsutrustning till GPS-loggers.

Vi var ca 30 personer från regionalföreningar och från de flesta fågelstationer i landet. Från VOF deltog undertecknad samt vår ordförande Per Eriksson.

Bert-Ove Lindström, från Norrland berättade övergripande om sitt sätt att jobba med vilt-kameror och vi fick även se hur det ser ut live från en aktiv kamera.

Anders Åberg, projekt ängshök, talade om praktisk tillämpning av drönare försedd med en värmekamera och vanlig kamera vid projekt ängshök på Öland.

Gabriel Norevik, Lund berättade om olika loggers, MOTUS-systemet och Ulrik Lötberg, Uppland berättade om praktisk tillämpning av loggers på havsfåglar.

En typisk ljudbox som monteras på ett träd i skogen

Ljudboxar

Teet Sirotkin och Johan Södercrantz som berättade om olika inspelningstekniker med ljudboxar, rekommenderar starkt att ljudboxar används vid all fågelinventering. Det är lätt att missa en intressant art när man inte är på plats. Thomas Birkö, Ångermanland berättade om användning av ljudboxar vid inventering efter bl a vitryggig hackspett, kungsörn, pilgrimsfalk och berguv.■

Årets första trana vid Hornborgasjön 23 februari

De första tranorna som anländer till sjön brukar ofta vara några av de ungefär 30 par

FOTO: CHRISTER PETTERSSON

som häckar vid sjön. De närmsta veckorna förväntas antalet tranor öka för att kulminera i början av april då det kan vara 10 000 till 20 000 tranor i området. Bästa tiden på dygnet för att se dem brukar vara på morgonen. Först den 15 mars öppnar Naturum Hornborgasjön. Infocenter Trandansen öppnar fyra dagar senare den 19 mars.

Det är inte bara det stora antalet tranor som är en mäktig syn under våren. De stora fåglarnas dans är också häftig att se. De kastar sig upp i luften och ger ifrån sig sina tjutande läten. Det är ett sätt för en hona och en hane att stärka sina band.

Obsar hämtade från rapportsystemet Artportalen 6/11 2024 - 31/1 2025.

Observationerna är ej granskade
av RK eller RRK.

Text: Gunilla Hammarström

November

Kaspisk trut, 1 ex. adult, sågs rastande Lögarängen, Västerås den 24 och 1 ex. 2K sågs rastande i Köpings hamn, Köpings sn. den 11.

Bändelkorsnäbb, 1 ex. sågs födosökande, Ängen, Västra Skedvi sn. 7 och 1 ex. hördes i Hjortbo, Västanfors sn. den 8.

Hökuggla, 1 ex. rapporterades från Charlottenberg, Björskogs sn. den 15 och 1 ex. från Grävlingsberget, Västerfärnebo sn. den 23.

Tallbit har rapporterats från hela landskapet under hela månaden. Den första rapporten var 3 ex. från Tömmesbo, Ramsbergs sn. den 6. De största flockarna var 24 ex. i Smallerbacken, Skultuna sn. den 24, 23 ex. i Grönlund, Norbergs sn. den 10 och 18 ex. i Rönnby, Västerås den 30.

December

Bändelkorsnäbb, 1 ex. hördes, Tuggen, Kärrbo sn. den 26.

Hökuggla, 1 ex. rapporterades från Kolpelle, Möklinta sn. den 24, Kaxängsmossen, Ramnäs sn. den 12 och Snällbyn, Västerfärnebo sn. den 16.

Tallbit har rapporterats under hela månaden från hela landskapet.

De största flockarna som rapporterats var 41 ex. i Kvarnbacka, Västanfors sn. den 4, 30 ex. i Meling, Fagersta, Västanfors sn. den 15 och 25 ex. i Ekliden, Skerike sn. den 22.

Januari

Bändelkorsnäbb, 1 ex. hördes lockande, Högbyn, Ramnäs sn. den 30.

Hökuggla, 1 ex. har rapporterats från

Kolpelle, Möklinta sn. den 1, 5, 25-26, Snällbyn, Västerfärnebo sn. den 1, 1 ex. Stora Bäckarna, Harakers sn. mellan den 1 – 16, Svedjorna, Fläckebo sn. den 2 – 31, Lilla Älgsjön, Västanfors sn. den 4 och från Västanhed, Heds sn. den 5.

Tallbit, har rapporterats från många ställen i hela landskapet under hela månaden. Den 1:a rapporten denna månad var 8 ex. från Flobbo Viltvatten, Västanfors sn. den 1.

De största flockarna som rapporterats är 45 ex. i Västjädra, Dingtuna sn. den 3, 25 ex. i Rönnby, Västerås den 1 och 23 ex. i Kolsva, Kolsva sn. den 4.

FOTO: ANNALENA HELLSTRÖM

Skogsbranden i Västmanland 2014

- hur gick det för Fåglarna?

Det finns fortfarande tryckta exemplar av rapporten för den som är intresserad.

Swisha 100 kr till **123 577 0318** och skicka sen ett sms till 0706344120 med namn och adress.

Inventering av vinterfåglar i Surahammars kommun

Ramnäs-Virsbo Naturklubb fick inte ihop lag till VOF:s Artrally. Däremot fanns ett intresse att tillsammans undersöka hur många fåglarter man kan se i Surahammars kommun en januardag 2025.

Det blev en mycket fin vinterdag - någon minusgrad på morgonen med fullmåne. Växlande molnighet med långa perioder solsken, svaga vindar och någon plusgrad under dagen.

11 medlemmar deltog i den här inventeringen varav sju åkte bil runt i byarna, skogarna, vid sjöar och öppna kulurmarker. Övriga bevakade sina fågelbord och trädgårdar. Den allmänna bedömningen var att det var väldigt tyst och individfattigt i markerna.

Björktrast

Totalt 48 arter noterades inom kommungränsen, vilket är ett mycket bra resultat. Av dessa är nio arter rödlistade. Den i särklass individrikaste arten var björktrast. Övriga arter som noterades var nötkråka, rödvingetrast, turkduva, gråspett och duvhök.

Notiser

Välkommen till

Västerås Humanistiska Förening

Tisdag 1 april kl 18:00

Rudbeckianska gymnasiet's ljushall

Om naturen i våra liv

Thomas Bannerhed, författare till boken *Korparna*, berättar om fåglarnas plats i våra liv och om arktunskapens betydelse i tider av klimatomställning.

Svart rödstjärt - första konstaterade vinterfyndet i Fagersta kommun

14/2 hittades en övervintrande svart rödstjärt vid gamla rörverket i Fagersta. I en barack som troligtvis fågeln haft som "vinterviste" med tillhåll under byggnaden.

Januariobsar Fagersta

1/1 ses en bofink i Blinkbo. Även sedda vid Rönningen och i Björksta. 4/1 sitter en hökuggla vid Lilla Älgsjön. Rödvingetrast sedd i björktrastflockar vid tre tillfällen. 13/1 hörs berguven för första gången detta år. 14/1 låter en pärluggla höras vid Flobo. 22/1 ses en kungsfiskare i Semla och 24/1 hittas en smådopping i sjön Flogen i Semla.

I Flogen sångsvanar, storskrakar och kungsfiskare. Övervintrande gärdsmys och bergfink. Tallbitar vid Flobo, Meling, Kvarnbacka, Rödkilen och Silvbergslid. Sparvuggla vid Vattenverksvägen, Flobo, Bastmora och Meling. Kattugglor vid Floda, Andra Sidan och Risbron. Gråspett i Semla och i Floda, turkduvor runt centrum. n.

Jan Hellström

Västmanlands lokala klubbar

Fagersta Fågelskådare

Ordf. Staffan Liljeqvist

070 551 0934

staffan.liljeqvist@hotmail.com

Facebook Grupper: Fagerstafågelskådare

Hällefors Ornitologiska Förening

Ordf. Aulis Syväjärvi

070 687 1111

aulis@atasteofmedia.se

<https://halleforsornitologiskaforening.se/>

Frövi Fågelklubb

Ordf. vakant

Sekr. Mattias Rudenvall,

070-576 04 77

<https://frovfagelklubb.se/>

Nora Biologiska Förening

Ordf. Peter Bernövall

070 212 3658

peterbernovall@gmail.com

<https://www.norabf.se/>

Ramnäs Virsbo Naturklubb

Ordf. Sören Larsson

070 5678 725

soren20@telia.com

<https://www.naturklubben.net/>

Naturskyddsföreningen Hallstahammar

Ordf. Christer Andersson

070-744 34 81

christer.andersson13@telia.com

<https://hallstahammar.naturskyddsforeningen.se/>

Naturskyddsföreningen Surahammar

Ordf. Tom Sävström

070 584 5909

t.savstrom@hotmail.se

<https://surahammar.naturskyddsforeningen.se/>

Sala Fågelklubb

Ordf. Kalle Källebrink

070 640 0501

kalle.kallebrink@gmail.com

Hedströmsdalens Ornitologiska Förening

Ordf. Staffan Ekelund

070 16 99 727

staffan.ekelund@koping.net

<https://www.alcedoattis.se/>

Studie
främjandet

Unga fågelskådare i Västmanland är ett nätverk för ungdomar mellan 13-25 år. Alla som är nyfikna på fåglar och fågelskådning är välkomna. Vi har inga kontinuerliga träffar, men gör aktiviteter tillsammans som visas här i programmet.

Kontakt: ungdom.vof@gmail.com

Västmanlands Ornitologiska Förening
vof.birdlife.se